

Війнам — війна!

Від Української Формули Миру до глобальної доктрини бінарної екологічної та воєнної безпеки — стратегічне завдання науковців та освітян

Осмилення Української Формули Миру спонукає до глибоких роздумів про післявоєнне майбутнє людства, зокрема про роль і місце України в новій системі глобальної безпеки.

Як будемо жити після війни? Якою має бути нова система надійної міжнародної безпеки замість ущент зруйнованої сьогодні злочинною російською війною проти України та воєнними конфліктами й напруженнями в інших регіонах планети? Як виховати нову людину з еколого-економічним, пацифістським світоглядом? Пошук відповідей на ці питання — архіважливе стратегічне завдання науковців та освітян.

Бінарна доктрина — продовження Формули миру

Чорнобильська трагедія та криза російська війна на території України з її вже очевидними найжахливішими наслідками — геноцидом та екоцидом — найпереконливіше довели, що основними реальними загрозами знищення життя на Землі є антиекологічний спосіб господарювання та безглузді війни надпотужною, щораз досконалішою зброєю. На цих двох загрозах слід зосередити увагу всіх інтелектуальних сил людства для обґрунтування прийнятної для всіх країн і народів стратегічної доктрини бінарної безпеки й миру. Об'єднавши в новій загальновизнаній стратегічній доктрині проблеми екологічної та воєнної безпеки, світова спільнота піде відмінним від нинішнього, більш ефективним шляхом розв'язання спільного завдання неймовірно складного життєвого середовища та збереження життя на планеті. Це — двоєдина світоглядна магістраль у майбутнє людства.

У стратегічному сенсі Формула миру не обмежується десятим пунктом. Вона має знайти своє продовження, оскільки закладає фундамент для формування майбутньої системи бінарної — глобальної й національної безпеки.

Філософія національної безпеки й миру покликана змінити ментальність людей і спосіб їхнього мислення та господарювання. Вона має стати ідеологією всіх ідеологій; релігією всіх релігій і атеїстів; нелукавою реальною політикою всіх держав; категоричним імперативом нового способу виробництва і споживання; нормою поведінки усіх громадян планети.

Кваліфіковано підготовлена українська доктрина інтегрованої бінарної безпеки як продовження і розвиток Української Формули Миру, а також визнання такої доктрини світовою спільнотою може суттєво змінити на краях нинішню нестабільну глобальну ситуацію, сприяти відновленню зруйнованої системи світової та регіональної безпеки й принципів

міжнародного права на новій ідеологічній основі.

Про охорону природи Землі в історичному аспекті

Міжнародна співпраця у сфері екологічної та воєнної безпеки почалася понад 100 років тому. У 1913 році в Берні (Швейцарія) відбулася перша міжнародна конференція з охорони природи, на якій професор Поль Сазаран закликав започаткувати міжнародну діяльність у розв'язанні цієї (на той час малопомітної) проблеми. А через пів року, у 1914-му почалася Перша світова війна, яка викликала стурбованість світової спільноти воєнною небезпекою.

Тому після закінчення Першої світової війни була створена Ліга націй, а у 1945 році, після закінчення Другої світової (з метою «недопущення нових воєн») — Організація Об'єднаних Націй. До речі, Ліга націй у 1939 році виключила СРСР зі свого складу за напад на Фінляндію. Чи не варто про це згадати сьогодні ООН?

Очевидно, що Рада Безпеки ООН і Програма ООН з довкілля (UNEP) як дві ключові інституції із забезпечення воєнної та екологічної безпеки мусять бути докорінно реформовані.

Стосовно екологічної безпеки в системі ООН також здійснювалося багато заходів. Потужним імпульсом цього процесу стала конференція 1972 року у Стокгольмі, яка визначила основні принципи діяльності у сфері екологічної безпеки. За її рішенням було створено Програму ООН з довкілля (UNEP). У 1992 році відбулася друга Конференція ООН з довкілля і розвитку (Ріо-92). Ріо-процес продовжився «Ріо+5», «Ріо+10» і «Ріо+20» і триває досі, зокрема у формі щорічних самітів з проблем кліматичних змін (COP) та щодворічних форумів з проблеми створення Світового пакту захисту довкілля.

Генеральна Асамблея ООН 10 травня 2018 року ухвалила резолюцію A/RES/72/277 «До укладення Всесвітнього пакту про захист навколишнього середовища». Резолюція спирається на всі попередні документи ООН, які стосуються довкілля і розвитку — від Стокгольму-72 до Конференції ООН зі сталого розвитку «Майбутнє, якого ми хочемо» («Ріо+20», 2012 рік). На жаль, резолюція і досі не виконується. Це свідчить про те, що світова спільнота має повернутися до серйозного розгляду ідеї Екологічної Конституції Землі, яку проголосували в ООН уже три президенти України та два міністри (МЗС і Мінприроди) і яку по разі неодноразово підтримали на різних форумах і в різних варіантах Німеччина, Франція, США, Бразилія, Південна Африка, Сінгапур та деякі інші країни.

До речі, слід наголосити, що предтечею згаданої резолюції ООН (A/RES/72/277) були наукові пошуки визначного українського вченого і дипломата Володимира Васи-

ленка, який у 1988 році запропонував «Основні положення концепції Всесвітнього договору про охорону природи Землі». Ці положення В. Василенка були використані лише через 30 років у резолюції A/RES/72/277. На жаль, без посилання на першого автора ідеї.

Збереження життя під гаслом «Війнам — війна»

У процесі підготовки майбутньої доктрини бінарної безпеки слід враховувати її історичні аналогі, насамперед доктрини Джеймса Монро (1823) та Гаррі Трумена (1947).

Доктрина Монро «Америка для американив» була визначена на беротканці за незалежності, демократію і свободу. Конкретно — проти європейського колоніалізму.

Доктрина Трумена визначала суперництво між США і СРСР як «конфлікт між демократією і тоталітаризмом», боротьбу проти тоталітарних режимів соціалістичних країн. Метою доктрини була політика «стримування» СРСР та знищення комуністичного режиму. В цей час, як відомо, діяла доктрина СРСР про «експорт революції» та встановлення радянської влади у всьому світі.

Доктрини Монро і Трумена відіграли свою історичну роль. Зараз має бути розроблена нова доктрина збереження життя на Землі під гаслом «Війнам — війна».

Нашим дипломатичним службам необхідно знову і знову, сьогодні й завтра повторювати на всіх рівнях за всіх нагод додумування Будапештського меморандуму 1994 року, які Україна зі свого боку виконала повністю: віддала свій потужний арсенал ядерної зброї та стала без'ядерною державою. Ба більше. Без'ядерно у 2000 році, на вимогу світової спільноти, закрила Чорнобильську АЕС. Тобто для задоволення світу пішла на великі економічні втрати. Хіба цього мало, щоб світ переконався у цинічності російського наративу про мету нинішньої загарбницької війни — «денацифікація та демілітаризація України»?

Суттєва ознака доктрини бінарної безпеки полягає в тому, що підприємства військово-промислового комплексу (ВПК), згідно з її концепцією, будуть не закриватися, а поступово трансформуватися, переходити на нові технології, на виробництво екологічно безпечної продукції та виготовлення машин і механізмів, які мінімізуватимуть екологічні збитки внаслідок господарської діяльності. Робочі місця не скорочуватимуться, а лише переходитимуть з виробництва засобів смерті у сферу виробництва засобів життя на Землі та поліпшення його якості («перекуємо меч на орала»).

На часі — Наукова рада з питань національної безпеки

Національній академії наук України слід було б ініціювати утворення під егідою РНБО України творчого колективу з фахівців різних га-

лузей знань для кваліфікованого опрацювання концепції та змісту майбутньої стратегічної доктрини двоєдиної (екологічної та воєнної) безпеки. Настав час утворити Наукову раду з питань національної безпеки НАН України.

Нинішні світові тенденції нарощування та модернізації надпотужної зброї масового знищення людей і природи викликають велике занепокоєння. Звичайно, для людей і природи найкращим способом мислення такий процес економічно вигідний. Він дає змогу створювати нові робочі місця та забезпечувати високу оплату праці. Але кінцева мета виробництва будь-якої зброї — знищення життя людей. У стратегічному сенсі такий сценарій категорично неприйнятний.

Зрозуміло, що до того часу, поки російський агресор та інші любителі воєн і збройних ігор не вгамуються, іншої альтернативи для припинення агресії немає. Але з погляду майбутнього необхідно йти принципово іншим шляхом. І Україна до цього готова.

Світі має пам'ятати про відмову України від третього пункту Будапештського меморандуму, а також про закриття Чорнобильської АЕС.

Вже очевидно для більшості країн світу, що злочинна російська агресія — це війна не лише проти окремої держави, однієї із засновників і членів ООН. Це війна проти демократії й, враховуючи її найжахливіші наслідки — геноцид та екоцид — вона відверто спрямована на знищення природного життєвого середовища і самого життя на Землі. Треба цей постулат усвідомити й визнати всім. У протилежному разі справдяться песимістичні прогнози про наближення кінця цивілізації.

Треба визнати, що Україна, без перебільшення, вже зробила вагомий внесок у розв'язання глобальних проблем екологічної та воєнної безпеки. І про це треба впевнено говорити.

Конкретно — ідея В. Василенка про глобальний пакт захисту природи Землі; публікації М. Костицького, Ю. Науковця і інших українських науковців щодо підготовки Екологічної Конституції Землі; зобов'язання України з екологізації освіти як фактора підготовки фахівців для сталого розвитку; неодноразові заклики з цих питань офіційних осіб України на міжнародній арені.

Новий, післявоєнний зовнішньополітичний курс України у кон-

тексті глобальних викликів сьогодення має базуватися на доктрині бінарної системи уникнення воєнної та екологічної загрози знищення життя на Землі.

У дипломатичному контексті Доктрина бінарної безпеки й миру відображатиме свого роду гарантії України щодо продовження післявоєнної мирної політики нашої держави. Це те, що ми можемо, так би мовити, «заплатити» за підтримку і реалізацію Формули миру.

Українська доктрина змінить світ на краще

Думаючи про повоєнне майбутнє України та світу, доходимо висновку, що, незалежно від того, коли й за яким сценарієм настане довгожданий кінець злочинної російської війни й незалежно від імен майбутніх президентів США, України чи лідерів інших держав, необхідно вже сьогодні розпочинати ґрунтовну підготовку спільної доктрини бінарної екологічної та воєнної безпеки й миру. Доктрина, яка має стати загальнолюдським надбанням, відповідною реакцією на виклики нашого часу.

Це дуже відповідальне стратегічне завдання НАН України та МОН України, зрештою, усіх політиків, науковців та освітян — як вітчизняних, так і закордонних.

Доктрина бінарної безпеки й миру під гаслом «Війнам — війна» закладе потужне ідеологічне і морально-етичне підґрунтя для широкого міжнародного руху за ліквідацію ядерної зброї, підтримку діяльності відповідної Міжнародної кампанії за ліквідацію ядерної зброї (ICAN) та контроль громадян планети над створенням і функціонуванням надійної системи безпеки й миру на Землі. Вона створить умови, за яких ніколи не зможе процвітати мілітаризм, тоталітаризм і безкарний тероризм. Натомість забезпечить гуманізм, демократію і справедливість. На фоні нинішнього тотального нарощування виробництва зброї та її модернізації мирна українська стратегічна доктрина може змінити світ на краще і захистити життя на Землі від самознищення.

Переконані, що вона знайде підтримку світової спільноти.

Юрій ТУНИЦЯ,
академік НАН України,
Тарас ТУНИЦЯ,
професор факультету
Міжнародного національного
університету
імені Івана Франка
Фото з газети «Високий замок»